

linné och hans silverblommor

Så vandrade Linné genom Stockholms trädgårdar

Kreativitet, nyfikenhet och vetenskap är ledorden för Carl von Linnés jubileumsår som firas under 2007. Orden följde också Linné under de år som han faktiskt var bosatt och vistades i Stockholm. Kreativiteten gör att han i sitt hem i Gamla stan gjuter silverblommor, nyfikenheten stillar han genom att besöka många av dåtidens trädgårdar i Stockholm och vetenskapen får sitt utlopp i hans läkargärning.

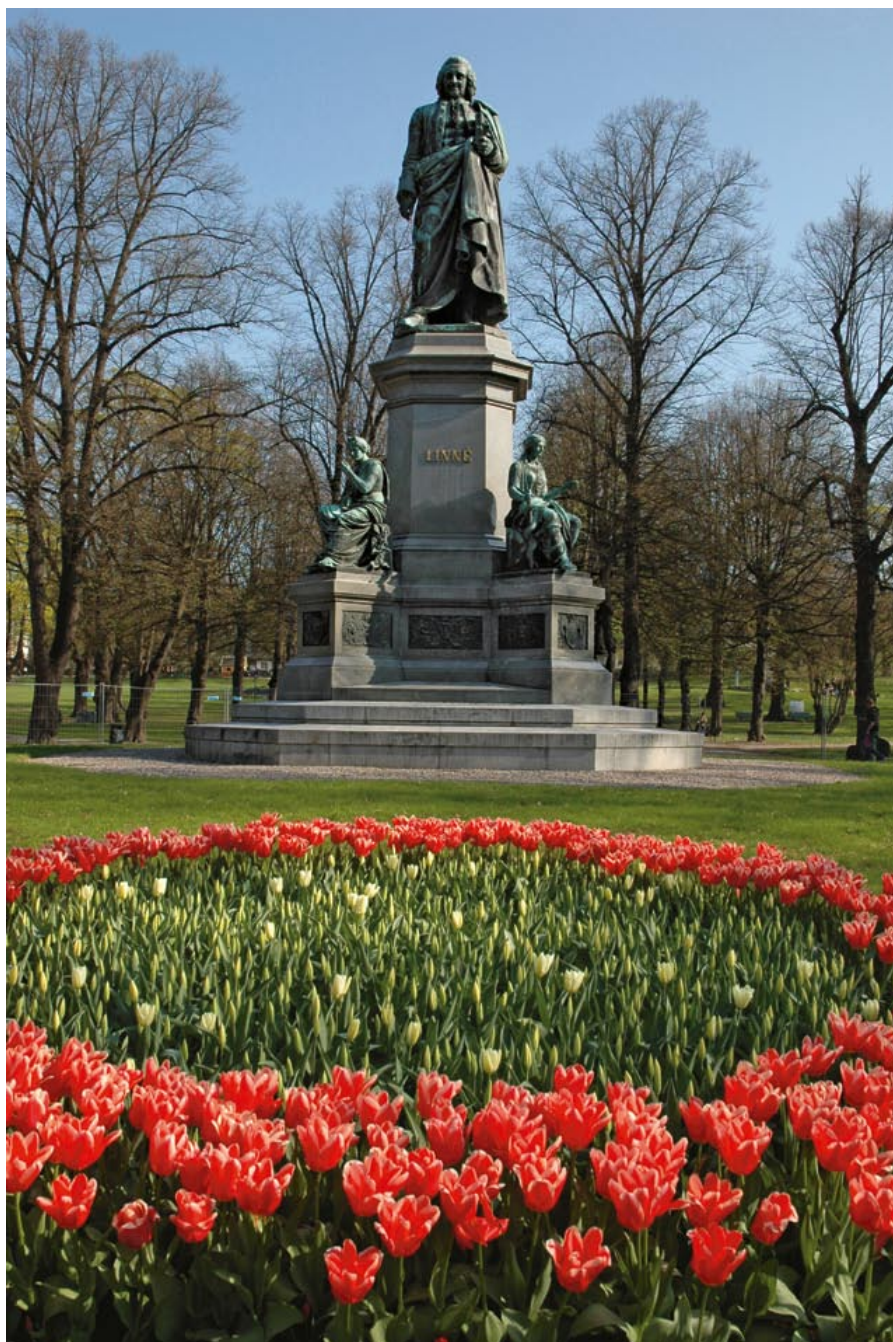
Artikelförfattare: Ingrid Dyhlén-Täckman

Aret är 1739 och Linné står i talarstolen i Vetenskapsakademiens lokaler i Riddarhuset i Stockholm. Det är maj månad och solen lyser in över församlingen som andäktigt lyssnar till ordförandes invigningstal:

»När vår jordklot så förträffligen af den store Skaparen war inrättad, bepryddes han öfwer alt med grönskande växter, hwilke hwar för sig woro så makalöst ihopsatte, att alla mästars konst i werlden ännu intet kunnat ett enda dylikt blad imitera eller frambringa«.

Föreläsningar i botanik var dock inte det enda Linné ägnade sig åt under sin tid i huvudstaden. Från år 1738 till år 1741 var Linné verksam som läkare. Han bodde till en början på Österlånggatan 33 i Gamla stan där han hade sin läkarpraktik i bostaden. Läkaren Linné hade till en början svårt att få patienter eftersom han vid denna tid var ett okänt namn i Stockholm och fick därför gå runt på stadens krogar (vid denna tid ca 700 stycken) för att värva patienter. På krogarna vistades många yngre män som led av könsjukdomar. Linnés råd till dessa var att dricka vin, men han ordinerade dem också kvicksilversalva. Salvan hade viss effekt och han blev snabbt populär och fick fler patienter.

Till Linnés nära vänskapskrets hörde greve Carl Gustaf Tessin och under en kort tid bodde Linné i dennes bostad i Tessinska palatset. Bekantskapen ledde så småningom till att han år 1739 utsågs till amiralitetsläkare vid Kastellholmen. Linné hade vid denna tidpunkt gift sig med Sara-Lisa Moraea och bosatt sig i Räntmästarhuset i Gamla stan, där han kom att bedriva sin fortsatta privata läkarpraktik. Namnet Linné var nu inte längre okänt i Stockholm och av

I förgrunden den röda tupanen Pirand som blommar i våras runt Linnémonumentet i Humlegården i Stockholm. I mitten den vita tulpanen Purissima. Foto: Göran Fredriksson, SSM

de femton läkare som verkade i staden tjänade han bäst av alla.

I Räntmästarhuset kom Linné inte enbart att ägna sig åt sin läkarprak-

tik, bostaden utgjorde även plats för umgänge. Familjen Reuterholm hörde till några av de flitigaste gästerna och i Axel Reuterholms dagbok står att läsa:

»Läkaren Linné hade till en början svårt att få patienter eftersom han vid denna tid var ett okänt namn i Stockholm och fick därför gå runt på stadens krogar [...] för att värva patienter.«

»Det artigaste jag hörde nämnas var ett sätt att avgjuta blomster och örter, så att icke det ringaste streck eller veck skall felas. Man tager örten och sätter den i ett glas, så stort som örten är, slår vatten därpå, så att det står väl över, och sedan låter i vattnet småningom nedfalla helt fint, väl sönderstött och väl siktad gips, till dess allt bliver som en lagom tjock gröt eller sådan massa, som till gipsformar pläga brukas. Denna massan låter man i glaset stå och torka samt tager henne sedan ut och bränner henne i en vindugn eller annan stark hetta, då blomman eller örten inuti brinner upp, men dess skapnad bliver kvar i formen. När man bränt och låtit svalas, öppnas ett litet hål i botten, varigenom askan får falla ut, så att formen blir väl ren, och gjutes sedan däruti bärgfint silver så mycket,

att formen blir full. När det är svalt, slås gipsen försiktigt sönder, då man haver blomman av silver, skönare än någon guldsmed henne utarbete kan, och alldeles, färgen undantagandes, i sin naturliga skapnad.«

Linné gjuter alltså silverblommor i sitt hem. Dessa blommor har han dock inte själv nämnt någonstans och de har inte heller påträffats i hans samlingar.

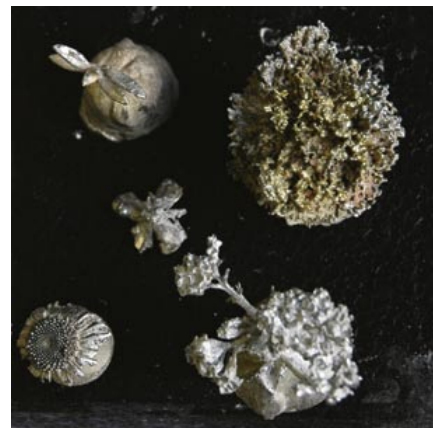
Under sensommaren år 2007 har ett samarbete ägt rum mellan Stockholms stadsmuseum och konstnärerna Pi Eriksson, Ulla Fredriksson och bronsgjutaren Thomas Gardebo, samt Kungliga Konsthögskolan i Stockholm. Syftet med detta samarbete har varit att föröka återskapa Linnés silverblommor och är ett av Stockholms stads sätt att hylla honom på i.o.m. den regionala högtidsdagen den 18 augusti 2007.

Carl von Linné i Stockholm

- 1729 Den 15–19 januari anländer Linné för första gången till Stockholm och bor på Wangsonius värdshus vid Surbrunn i närheten av Roslagstull. Man hade i förväg ordnat så att han skulle kunna närvara vid de obduktioner/liköppningar som ägde rum i Södra stadshuset (nuvarande Stockholms stadsmuseum).
- 1729 Linné befinner sig i Stockholm mellan den 29 januari och 23 februari för att närvara vid ett antal obduktioner.
- 1731 Uppehåller sig i Stockholm hela juni.
- 1732 Kommer till Stockholm två dagar i maj för att införskaffa utrustning till sin Lapplandsresa.
- 1732 Vistas under ett par veckor i november

och december i Stockholm för att titta på olika naturaliesamlingar.

- 1738 Arbetar som läkare i Stockholm till 1741.
- 1739 Utses till amiralitetsläkare i maj.
- 1739 Grundar Vetenskapsakademien tillsammans med fem andra män vid ett möte på Riddarhuset i Stockholm.
- 1751 Håller till på Drottningholms slott för att systematisera naturaliesamlingar tillhörande drottning Lovisa Ulrika och kung Adolf Fredrik.
- 1754 Besöker sin gode vän läkaren Abraham Bäck i Stockholm. Linné återkommer vid ett flertal tillfällen under senare delen av 1750-talet för att besöka sin vän.

Resultat av ett experiment utfört efter redogörelsen i Axel Reuterholms dagbok. Projektet genomfördes den 17 augusti 2007 av konstnärerna Pi Eriksson, Ulla Fredriksson och bronsgjutaren Thomas Gardebo, genom stöd av professor Heinz Müllner på Kungliga Konsthögskolan och Bergmans konstgjuteri. Foto: Göran Fredriksson, SSM.

Linnés trädgårdsvandringar

Linné roade sig även med att bjuda in till olika botaniska vandringar. Om vädret tillät samlades folk vid Hornstull runt klockan fyra, då Linné inbjöd åhörarna att »med sacht spatserande besöka åcker och äng, blomsterrika parker och lundar kring Stockholm«.

Redan som 24-åring, år 1731, hade Linné kommit att intressera sig för trädgårdarna i Stockholm. Under juni månad detta år vistades han hos apotekaren Warmholtz som ägde apoteket Markattan på Stora Nygatan 28 i Gamla stan. Warmholtz hade en egen medicinalträdgård på Södermalm som Linné besökte och under sina Stockholmsvistelser fick han även möjlighet att se några av huvudstadens allra främsta trädgårdar: Drottningholms slott, Ulriksdal och Karlbergs slott.

På Kungsholmen kunde man vid denna tid besöka Piperska trädgården och Hornsbergs trädgård. Piperska trädgården var vida berömd för sina alléer, statyer och sitt orangeri. Där den

Piperska köksträdgården låg idag Rådhuset. Vid en arkeologisk undersökning år 2000 kunde Stockholms stadsmuseum med hjälp av jordprover påvisa att det där växt både hagtorn, lungrot och spenat.

Linnés gode vän, fysikern och mekanikern Márten Triewald, hade en liten trädgård intill nuvarande Kungsholmstorg, där han bl.a. odlade ananas, dvärgfruktträd, mandelträd och vita mullbärsträd. År 1739 köpte Triewald även egendomen Marieberg, där han anlade en stor trädgård. Idag växer fortfarande rotskott av de vildpäronträd som Linné beskriver i sin *Flora Svecica*.

Andra trädgårdar som man vet att Linné besökte var Ingemarshofs trädgård invid Roslagstull och Johann Ahlichs trädgård, som låg i hörnet Surbrunnsgatan–Norrtullsgatan. Ingen av dessa trädgårdar finns bevarade idag.

En trädgård som Linné gärna gick

Fritjof Kjellbergs Linnéstaty i Humlegården. Äldre foto med trädgårdsplantering. Stockholms stadsmuseums samlingar.

Linnés päronträd nedanför det s.k. Erlanderhuset vid Mariebergsbranten på Kungsholmen. Foto: Göran Fredriksson, SSM.

till, och som fortfarande finns kvar, är Kungsträdgården. Vid besöken var det säkerligen trädgårdsmästaren Lars Lundborg som visade honom den vackra barockträdgården. Om trädgårdsmästare skrev Linné i sin bok *Lachesis naturalis* att de »bli melancholici af solhettan, som uttorkar vätskorna hos dem. De blifva ock gjerna magre«.

Linné i Humlegården

År 2007 är jubileumsår för vår blomsterkung Carl von Linné. Han firas runt om i Sverige och på ett stort antal platser över hela världen. Ledorden för jubileet är kreativitet, nyfikenhet och vetenskap. Stockholm firar Linné genom ett stort antal utställningar, vandringar och föredrag kring en av våra största vetenskapsmän.

För att hylla Linnés 300-årsdag

har Stockholms stad återskapat delar av planteringen runt Fritjof Kjellbergs Linnéstaty i Humlegården. Linnémonumentet invigdes den 13 maj år 1885 med en stor folkfest, och Stockholm pryddes med linneor – Linnés favoritblomma.

Ett år senare invigdes planteringen kring Linnéstatyn efter Stockholms första stadsträdgårdsmästare Alfred Medins ritning. Rabatten var en s.k. tapetgrupp med 21 000 växter i olika mönster och färger. Stadsträdgårdsmästare Medin skriver om sin exotiska plantering att: »de färgrika och dyrbara grupperna tillvunnos sig välförtjänt uppmärksamhet och de vittnade tillika om den offervillighet som Stockholms stads kommun plägar visa när det gäller att med blommor och andra dekorativa växter pryda sta-

Linné hyllas med blomsterkrans av röda pioner, smultron och stjärnflocka, även kallad »Linnés döttrar«, vid invigningen den 13 juni 2007. Foto: Göran Fredriksson, SSM.

dens förnämsta promenadplatser.«

Under våren 1886 blommade hyacinter i olika färger vid monumentet, och små scharlakansröda Duc van Tholl-tulpaner. På sommaren samma år lyste planteringen av färgrika tropiska växter med ursprung från bl.a. Australien och Nord- och Sydamerika. En del av plan-

teringens ursprungliga växter från år 1886 har inte gått att finna på grund av att många har försvunnit eller ändrat sortnamn. Men trots det har planteringen kunnat återskapas med hjälp av Alfred Medins beskrivning i *Svenska Trädgårdsföreningens tidsskrift* från år 1887. Ritningen över planteringen

I förgrunden syns den lilla tulpanen Duc van Tholl som specialimporterats från Holland. Duc van Tholl-lökarna från Humlegården såldes vid Linnéfirandet under Kulturfestivalen i Kungsträdgården och på Stockholms stadsmuseum. Foto: Göran Fredriksson, SSM.

har även återfunnits i Stadsarkivet. Återskapandet har varit ett samarbetsprojekt mellan Exploateringskontoret, Stockholms stadsmuseum och Östermalms stadsdelsförvaltning. För att kunna realisera blomsterprakten har även trädgårdsmästare Jaan Tiits anlåtats.

Linné lever på så sätt vidare i Humlegårdens blomsterprakt. Och än övertygas vi av de ord som han själv formulerade: »Tantus amor florum« – så stor är kärleken till blommorna.

Källor:

- Forsstrand, Carl, *Linné i Stockholm*, 1915.
 Fries, Thore Magnus, Linné. *En lefnadsteckning I-II*, 1903.
 Linné, Carl von, *Svensk Flora, Flora Svecica*, 1745.
 Nyutgåva av Svenska Linné-Sällskapet, 1986.
 Medin, Alfred, *Svenska Trädgårdsföreningens tidsskrift*, 1887.
 Schück, Henrik, *Ur Axel Reuterholms dagbok*, 1921.

Vänster: Detalj av en s.k. tapetgrupp. Låga och olikfärgade blomplantor eller bladväxter ordnade i bestämt mönster. Foto: Göran Fredriksson, SSM.

Nedan: Plantering grupp B. I mitten begonia, runtom pelargonon Frank Headly. Ytterst Althernanthera, därinnanför Sempervivum, Echiveria metallica och Senecio serpens. Foto: Göran Fredriksson, SSM.

Planterade växter år 1886 och år 2007

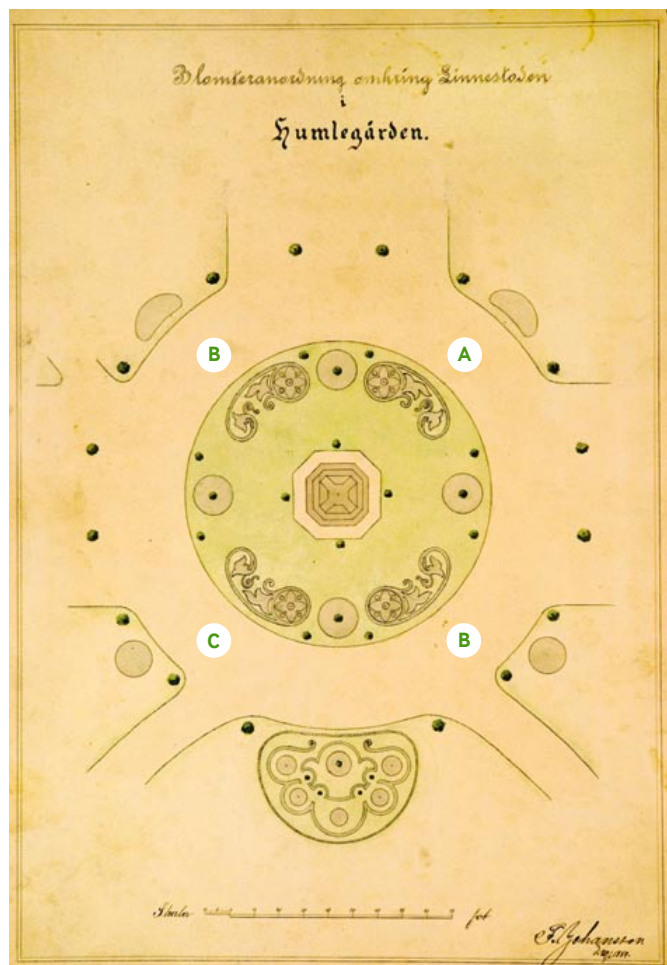
GRUPPA

Gammalt namn

1. Röda knölrötsbegonior
2. Ageratum »Kind von Dresden«
3. Fuchsia coccinea fol. variegatum
4. Sempervivum californicum
5. Pelargonium »Golden Admiration«
6. Klenia repens
7. Mesembryanthemum californicum fol. variegatum
8. Alternantheraparynchioides
9. (som 7)
10. Althernatera spathulata
11. Echiveria magnifica

Nytt namn

- Begonia x hybrida »Dragon Wing«
 Ageratum houstonianum »Leilani«
 Fuchsia magellanica »Ricartonii«
 Sempervivum californicum
 Pelargon »Contrast«
 Senecio serpens
 Aptenia cordifolia
 Alternantheraficoidea »Betzickian«
 gulgrön
 Aptenia Cordifolia
 Althernatera ficoidea
 »Betzickian« rödgrön
 Echiveria metallica

Alfred Medins ritning till plantering i Humlegården. Foto: Göran Fredriksson, SSM. Originalet tillhör Stockholms stadsarkiv.

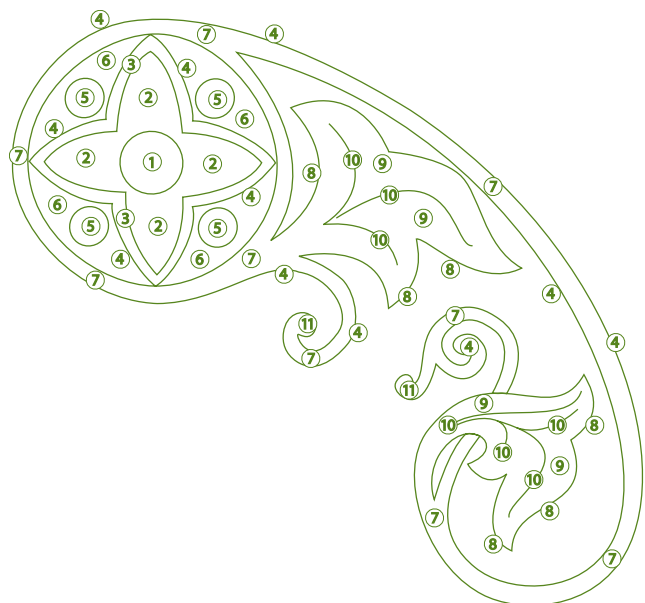

Illustration: Jan Wahlman.

GRUPP B

Gammalt namn

1. Röda knölrötsbegonior
 2. Pelargonium »Flower of Spring«
 3. Althernatera latifolia major
 4. Sempervivum californicum
 5. Althernatera spathulata
- I mitten: Echiveria
6. Klenia repens
 7. Althernatera amabilis
 8. Alternanthera »Schlegelii«
 9. Althernatera parynchioides »aurea«
 10. Althernatera magnifica
 11. Echiveria magnifica

Nytt namn

- Begonia x hybrida »Dragon Wing«
 Pelargonium »Frank Headly«
 Althernatera sp.
 Sempervivum californicum
 Althernatera brasiliana »Purple Knight« Röd/mörkbladig
 Echiveria metallica
 Senecio serpens
 Althernatera ficoidea »Betzickian« rödgrön
 Alternantheraficoidea »Betzickian« gulgrön
 Althernatera gulgrön
 Althernatera brasiliana »Purple Knight«
 Echiveria metallica

GRUPP C

Gammalt namn

1. Röda knölrötsbegonior
2. Ageratum Kind von Dresden
3. Fuchsia coccinea fol. variegatum
4. Sempervivum californicum
5. Pelargonium Golden Admiration
6. Klenia repens
7. Fuchsia coccinea fol. variegatum
8. Alternantheraparynchioides
9. Fuchsia coccinea fol. variegatum
10. Althernatera spathulata
11. Echiveria magnifica

Nytt namn

- Begonia x hybrida »Dragon Wing«
 Ageratum houstonianum »Leilani«
 Fuchsia magellanica »Ricartonii«
 Sempervivum californicum
 Pelargon »Contrast«
 Senecio serpens
 Fuchsia magellanica »Ricartonii«
 Alternantheraficoidea »Betzickian« gulgrön
 Fuchsia magellanica »Ricartonii«
 Althernatera brasiliana »Purple Knight«
 Echiveria metallica